

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

CAPACITATEA - CONDIȚIE DE FOND PENTRU VALIDITATEA TESTAMENTULUI ¹



Ioana NICOLAE

Universitatea Transilvania din Brașov
Facultatea de Drept

Abstract

The capacity in the case of free title acts has a special regulation. In this study we analyzed the capacity required by law in testamentary matters, referring both to the wills through which the goods are disposed, as well as to the wills that contain other provisions of the last will. We also analyzed the incapacity to dispose and receive by will.

Keywords: *will, act of liberality, capacity, incapacity.*

1. Noțiuni introductive privind condițiile de validitate ale testamentului

Dispozițiile cuprinse în testament, care reprezintă în esență acte juridice, pentru a putea produce efecte juridice, trebuie să îndeplinească toate condițiile de validitate ale actului juridic în general și anume: capacitatea de a încheia actul, consimțământ valabil, obiect determinat sau determinabil, cauză licită și morală, prevăzute de art. 1179 alin. (1) C. civ. La aceste condiții generale de validitate ale oricărui act juridic în general se adaugă însă și unele specifice testamentului.

Prezentul studiu își propune să analizeze dintre aceste condiții de validitate doar capacitatea în materie testamentară. Analiza va viza însă particularitățile capacității ca și condiție de validitate din materia legatelor, acestea constituind în esență principalele dispoziții testamentare, dar nu vor fi pierdute din vedere nici

¹ Prezenta parte reprezintă o dezvoltare și adăugire la materialul publicat anterior în lucrarea intitulată *Devoluțiunea legală și testamentară a moștenirii*, Ed. Hamangiu, București, 2016.

particularitățile celorlalte dispoziții de ultimă voință ale testatorului ce pot fi cuprinse în testament.

Codul civil reglementează în privința condițiilor de validitate ale testamentului doar consimțământul testatorului în cuprinsul art. 1038 C. civ., restul condițiilor nefiind supuse unor dispoziții exprese, motiv pentru care acestea vor fi analizate făcând apel la condițiile generale prevăzute de art. 1179 C. civ.². În acest context vom menționa că deși testamentul este un act juridic unilateral, potrivit art. 1325 C. civ., „dispozițiile legale privitoare la contracte se aplică în mod corespunzător actelor unilaterale”.

În ceea ce privește importanța juridică a capacității în materie testamentară vom aminti cele consemnate de M. Eliescu și care sintetizează atât de clar argumentele pentru care legiuitorul s-a aplecat asupra acestei condiții de validitate. Astfel, se arată că liberalitatea este un act antieconomic, prin care dispunătorul se sărăcește pe sine sau pe moștenitorii săi, fără a urmări să primească ceva în schimb și că, în acest context, ne aflăm în prezența unui act mai grav decât înstrăinarea cu titlu oneros, când bunul care iese din patrimoniu este înlocuit cu a altă valoare. Mai arată autorul că actul cu titlu gratuit, nu arareori, este rodul manoperelor frauduloase ale unor persoane, care abuzând de influența lor determină pe dispunător să le facă liberalități în dauna membrilor familiei³.

2. Capacitatea – condiție de fond cerută pentru validitatea testamentului

Capacitatea de a încheia acte juridice civile reprezintă o condiție de fond, esențială, de validitate și generală a actului juridic civil, iar aceasta a fost definită în literatura de specialitate ca fiind aptitudinea subiectului de drept civil de a deveni titular de drepturi și obligații civile prin încheierea de acte juridice civile⁴. Mai menționăm că regula este aceea a capacității de a încheia acte juridice civile, incapacitatea fiind excepția⁵. În acest context, raportându-ne la materia analizată, precizăm că testatorul trebuie să aibă capacitatea de a încheia acte juridice, însă în măsura în care testamentul conține legate, trebuie să aibă capacitatea de a dispune prin liberalități și de asemenea, cel în favoarea căruia s-a dispus trebuie să aibă capacitatea de a primi pe cale testamentară.

² Potrivit art. 1179 C. civ., „(1) Condițiile esențiale pentru validitatea unui contract sunt: 1. capacitatea de a contracta; 2. consimțământul părților; 3. un obiect determinat și licit; 4. o cauză licită și morală. (2) În măsura în care legea prevede o anumită formă a contractului, aceasta trebuie respectată, sub sancțiunea prevăzută de dispozițiile legale aplicabile”.

³ M. Eliescu, *Curs de succesiuni*, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 190.

⁴ G. Boroi, C.A. Angheliescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 128.

⁵ TS, s. civ., dec. nr. 273/1977, în C.D. 1977, p. 86.

În funcție de obiectul testamentului, respectiv dacă acesta cuprinde legate sau doar alte dispoziții de ultimă voință ale testatorului, vom distinge care este capacitatea cerută în cele două ipoteze.

2.1. Capacitatea în materia testamentului care nu conține legate

Este cunoscut faptul că testamentul poate conține doar acte juridice având natură personală sau nepatrimonială, iar acestea vor fi analizate separat, în funcție de natura lor juridică. Așa cum s-a surprins în doctrină⁶, consecința directă ar fi că dispozițiile testamentare care nu sunt liberalități nu vor trebui să se supună neapărat regulilor edictate legal în materie de capacitate a legatelor.

Potrivit art. 1038 alin. (1) C. civ., „testamentul este valabil numai dacă testatorul a avut discernământ și consimțământul său nu a fost viciat”. Acest text legal ar conduce spre concluzia că un minor cu capacitate de exercițiu restrânsă va putea încheia un testament în care să fie cuprinse acte juridice de natură personală sau nepatrimonială, dacă are discernământul cerut de lege, deoarece legea interzice expres minorului să dispună doar prin liberalități (art. 988 C. civ.). Spre exemplu, s-ar putea considera că minorul ar putea încheia un testament prin care să determine felul propriilor funeralii, în temeiul art. 80 alin. (1) C. civ., însă, având în vedere că acesta este lipsit de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă, este necesar consimțământul scris al părinților sau, după caz, al tutorelui. Deoarece testamentul este un act strict personal, încuviințarea va îmbrăca întotdeauna forma unui act separat. Secretul dispozițiilor *mortis causa* nu este de esența testamentului, astfel încât încuviințarea părinților sau a tutorelui în acest caz este permisă.

Apreciem că deși textul art. 80 alin. (1) teza finală C. civ., recunoaște dreptul persoanei lipsite de capacitatea de exercițiu de a-și organiza felul propriilor funeralii, acest lucru nu poate fi făcut printr-un testament. Atât minorul, cât și interzisul judecătoresc, care sunt lipsiți de capacitatea de exercițiu, nu au discernământul cerut de art. 1038 alin. (1) C. civ. pentru a încheia un testament.

În categoria actelor ce pot fi cuprinse într-un testament al minorului se încadrează recunoașterea unui copil. Potrivit art. 417 C. civ., „minorul necăsătorit îl poate recunoaște singur pe copilul său, dacă are discernământ la momentul recunoașterii”. Cum recunoașterea de filiație se face prin declarație la serviciul de stare civilă, prin înscris autentic sau prin testament [art. 416 alin. (1) C. civ.], și cum textul art. 417 C. civ. impune doar condiția ca minorul să aibă discernământ, înseamnă ca se poate admite minorului să cuprindă recunoașterea sa de filiație într-un testament⁷. Soluția este îmbrățișată și de alți autori⁸, care au oferit un

⁶ J. Kocsis, P. Vasilescu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 112.

⁷ În același sens, a se vedea D. Negrilă, *Testamentul în noul Cod civil. Studii teoretice și practice*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 68-69.

exemplu elocvent. Astfel, dacă un testament autentic cuprinde o recunoaștere de paternitate, actul va fi valid chiar dacă a fost făcut singur de un minor de 17 ani, în timp ce un legat lăsat de o asemenea persoană va fi nul, pentru lipsa capacității.

2.2. Capacitatea în materia testamentului care conține legate

În cazul în care testamentul conține legate, acesta, pe lângă condițiile de validitate ale actului juridic în general, va trebui să îndeplinească și condițiile speciale instituite în materia liberalităților. În această ipoteză testatorul trebuie să aibă atât capacitate deplină de exercițiu, cât și discernământ.

Art. 987 alin. (1) C. civ. prevede că „orice persoană poate face și primi liberalități, cu respectarea regulilor privind capacitatea”. De asemenea, art. 984 alin. (2) C. civ. prevede că „nu se pot face liberalități decât prin donație sau prin legat cuprins în testament”. Incapacitatea de a dispune sau de a primi liberalități, constituind excepție de la regula generală, trebuie să fie expres prevăzută de lege, având în vedere că excepțiile sunt de strictă interpretare⁹.

Așadar, au capacitatea de a dispune prin legate pe cale testamentară:

– persoanele care au împlinit vârsta de 18 ani;

– persoana în vârstă de 16 ani care s-a căsătorit și care, potrivit art. 39 alin. (1) C. civ., dobândește capacitate deplină de exercițiu. În ipoteza în care căsătoria este anulată, minorul care a fost de bună-credință la încheierea căsătoriei păstrează capacitatea deplină de exercițiu, după dispune art. 39 alin. (2) C. civ.;

– persoana care a împlinit vârsta de 16 ani și căreia instanța de tutelă i-a recunoscut capacitatea de exercițiu anticipată potrivit art. 40 C. civ.

Potrivit art. 987 alin. (2) C. civ., „condiția capacității de a dispune prin liberalități trebuie îndeplinită la data la care dispunătorul își exprimă consimțământul”, ceea ce înseamnă că vom analiza îndeplinirea condiției capacității raportat la data întocmirii testamentului, cu toate că efectele se produc la o altă dată – respectiv la data morții testatorului. Așadar regula este că îndeplinirea condiției capacității se raportează la data întocmirii testamentului deși efectele produse de testament iau naștere la data decesului testatorului. Trebuie să menționăm că exista însă și clauze cuprinse în testament care își produc efectul de la data întocmirii acestuia, cum se întâmplă spre exemplu în ipoteza recunoașterii de filiație a copilului din afara căsătoriei.

Este capabil de a primi prin testament oricine este conceput la epoca morții testatorului. Potrivit art. 36 C. civ., „drepturile copilului sunt recunoscute de la concepțiune, însă numai dacă el se naște viu”. Condiția capacității de a primi un

⁸ J. Kocsis, P. Vasilescu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 113.

⁹ Spre această concluzie conduce și textul art. 10 C. civ., care ne indică faptul că „legile care derogă de la o dispoziție generală, care restrâng exercițiul unor drepturi civile sau care prevăd sancțiuni civile se aplică numai în cazurile expres și limitativ prevăzute de lege”.

legat trebuie îndeplinită la data deschiderii moștenirii, așa cum prevede art. 987 alin. (4) C. civ. Aceasta semnifică că orice persoană poate fi gratificată dacă este concepută la data deschiderii moștenirii și dacă ulterior se naște vie. În ceea ce privește persoana juridică, capacitatea de a primi legate se dobândește de la data actului de înființare. În cazul fundațiilor testamentare, capacitatea de a primi liberalități există din momentul deschiderii moștenirii testatorului, chiar și în cazul în care liberalitățile nu sunt necesare pentru ca persoana juridică să ia ființă în mod legal, așa cum prevede art. 208 C. civ.

Pornind de la prevederile art. 29 alin. (2) C. civ., care stipulează că „nimeni nu poate renunța, în tot sau în parte, la capacitatea de folosință sau la capacitatea de exercițiu”, înseamnă că, în materie succesorală, nicio persoană nu va putea renunța în tot sau în parte la capacitatea sa de a dispune sau de a primi prin testament.

În ceea ce privește incapacitățile de a dispune prin legate, acestea sunt următoarele:

- „cel lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă nu poate dispune de bunurile sale prin liberalități, cu excepția cazurilor prevăzute de lege” [art. 988 alin. (1) C. civ.], ceea ce înseamnă că minorul sub 14 ani și persoana pusă sub interdicție nu pot dispune prin legate, fiind lipsiți total de capacitate de exercițiu. Incapacitatea celui pus sub interdicție privește și intervalele în care acesta este lucid, dacă există astfel de perioade. În schimb, dacă interdicția a fost ridicată de instanță, incapacitatea nu va mai subzista. Nici minorul între 14 și 18 ani nu poate dispune prin legat, având capacitate de exercițiu restrânsă. Cu toate acestea trebuie să amintim că potrivit art. 146 alin. 2 C. civ., minorul nu poate să facă donații, altele decât darurile obișnuite potrivit stării lui materiale¹⁰. Este de menționat că în vechiul Cod civil minorul de 16 ani putea să dispună pe cale testamentară de jumătate din averea sa (potrivit art. 807 C. civ. de la 1864). Dacă totuși minorul între 16-18 ani dispunea prin testament de bunurile sale, actul său de liberalitate era redus la limita legală, adică 1/2 din patrimoniul succesoral;

- „(...) nici chiar după dobândirea capacității depline de exercițiu persoana nu poate dispune prin liberalități în folosul celui care a avut calitatea de reprezentant ori ocrotitor legal al său, înainte ca acesta să fi primit de la instanța de tutelă descărcare pentru gestiunea sa. Se exceptează situația în care reprezentantul ori, după caz, ocrotitorul legal este ascendentul dispunătorului” [art. 988 alin. (2) C. civ.]. Aceasta înseamnă că persoana majoră nu poate dispune prin liberalități în favoarea tutorelui, dacă acesta nu a primit descărcare pentru gestiunea sa. Sancțiunea incidentă în caz de nesocotire a acestei incapacitate este nulitatea relativă. Însă dacă tutorele este un ascendent al dispunătorului, liberalitatea este valabilă, chiar în lipsa descărcării de gestiune.

¹⁰ Unii autori apreciază că și în lipsa unei dispoziții exprese, această interdicție este aplicabilă și legatelor cuprinse în testament, ca liberalități *mortis causa*. A se vedea, în acest sens, L. Stănculescu, *Curs de drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 91.

- nu poate dispune prin legate nici persoana având deplină capacitate de exercițiu dar care nu are discernământ la momentul întocmirii testamentului. Astfel, se poate întâmpla ca o persoană cu capacitate deplină de exercițiu să fie lipsită temporar de discernământ - în caz de beție, hipnoză, somnambulism - ceea ce va atrage sancțiunea nulității relative a testamentului încheiat în aceste condiții [făcând aplicarea art. 1205 alin. (1) C. civ. la materia analizată]. În ceea ce privește persoana pusă ulterior sub interdicție, textul art. 1205 alin. (2) C. civ., ne indică faptul că, în acest caz testamentul poate fi anulat dacă, la momentul când actul a fost făcut, cauzele punerii sub interdicție existau și erau îndeobște cunoscute. Se apreciază că, în acest caz, lipsa discernământului la momentul întocmirii testamentului va atrage nulitatea relativă a acestuia, nefiind cerut însă ca pentru anularea testamentului să se facă dovada existenței cauzelor punerii sub interdicție¹¹. Potrivit art. 1038 alin. (1) C. civ., „Testamentul este valabil numai dacă testatorul a avut discernământ și consimțământul său nu a fost viciat”, ori în ipotezele avute în vedere lipsește discernământul.

În concluzie, sancțiunea care intervine în cazul încălcării incapacității de a dispune prin liberalități este nulitatea relativă, așa cum se desprinde din textul art. 1251 C. civ.¹².

În privința incapacităților de a primi prin legate, vom face distincția între incapacitățile speciale în materia liberalităților, adică incapacități comune atât donației, cât și legatului, pe de-o parte, și incapacități speciale în materia legatelor, pe de altă parte.

În prima categorie de incapacități se încadrează cele reglementate de prevederile art. 990 C. civ., text de lege care prevede că: „(1) Sunt anulabile liberalitățile făcute medicilor, farmaciștilor sau altor persoane, în perioada în care, în mod direct sau indirect, îi acordau îngrijiri de specialitate dispunătorului pentru boala care este cauză a decesului. (2) Sunt exceptate de la prevederile alin. (1): a) liberalitățile făcute soțului, rudelor în linie dreaptă sau colateralilor privilegiați; b) liberalitățile făcute altor rude până la gradul patru inclusiv, dacă, la data liberalității, dispunătorul nu are soț și nici rude în linie dreaptă sau colaterali privilegiați. (3) Dispozițiile alin. (1) și (2) sunt aplicabile și în privința preoților sau a altor persoane care acordau asistență religioasă în timpul bolii care este cauză a decesului. (4) Dacă dispunătorul a decedat din cauza bolii, termenul de prescripție a dreptului la acțiunea în anulare curge de la data la care moștenitorii au luat cunoștință de existența liberalității. (5) În cazul în care dispunătorul s-a restabilit, legatul devine valabil, iar acțiunea în anularea donației poate fi introdusă în termen de 3 ani de la data la care dispunătorul s-a restabilit”.

¹¹ G. Boroi, C.A. Anghelescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 140.

¹² Potrivit acestui text de lege „Contractul este anulabil când au fost nesocotite dispozițiile legale privitoare la capacitatea de exercițiu, când consimțământul uneia dintre părți a fost viciat, precum și în alte cazuri anume prevăzute de lege”.

Incapacitatea medicilor și a farmaciștilor are la bază o prezumție absolută de captație și sugestie, situație în care, așa cum s-a arătat în practica judiciară¹³, nu poate fi admisă dovada contrară, respectiv dovada faptului că medicul sau farmacistul nu a folosit influența pe care o avea asupra pacientului său și că liberalitatea constituie voința acestuia exprimată în mod liber și neviciat. Această incapacitate a medicilor, a farmaciștilor precum și a preoților are la bază nu calitatea acestora de medic, farmacist, respectiv preot, ci, așa cum s-a arătat în doctrină¹⁴, faptul că aceștia au acordat bolnavului asistență cu caracter repetat sau de continuitate. Este valabilă liberalitatea făcută unui medic, farmacist sau preot, în ipoteza în care aceștia nu l-au tratat, respectiv asistat, pe dispunător în cursul ultimei sale boli.

Așa cum s-a arătat în practica judiciară¹⁵, în privința farmaciștilor incapacitatea există dacă aceștia își depășesc atribuțiile profesionale și administrează tratamente dispunătorului fără a avea prescripție medicală eliberată de medic, depășind în acest fel atribuțiile ce le revin și pătrunzând pe un teritoriu destinat exclusiv medicilor.

Textul art. 990 alin. (1) C. civ. face trimitere și la „alte persoane”, pe lângă categoriile profesionale deja menționate. Apreciem, alături de alți autori că sunt incluse în această categorie persoanele care practică ilegal medicina, precum și persoanele care, deși nu aveau calitatea de medic curant al bolnavului, prin calitatea avută și implicarea în tratarea bolnavului au exercitat o influență asupra acestuia care presupune vicierea consimțământului testatorului (conducătorul unității medicale ori șeful secției în care era tratat bolnavul, spre exemplu)¹⁶. Incapacitatea este operantă, așa cum arată textul art. 990 alin. (3) C. civ., și în privința preoților și a altor persoane care acordau asistență religioasă în timpul bolii care este cauză a decesului.

Textul art. 990 alin. (2) C. civ. exceptează însă legatele făcute soțului, rudelor în linie dreaptă sau colateralilor privilegiați, precum și liberalitățile făcute altor rude până la gradul patru, dacă la data actului de dispoziție dispunătorul nu avea soț și nici rude în linie dreaptă sau colaterali privilegiați. Rațiunea pentru care aceste liberalități sunt excluse de la aplicarea sancțiunii nulității relative este generată de faptul că liberalitatea a fost făcută avându-se în vedere calitatea de soț sau de rudă cu dispunătorul, și nu calitatea de medic, farmacist, respectiv preot.

Legiuitorul a reglementat în art. 990 alin. (5) C. civ. situația în care boala nu l-a răpus pe dispunător, iar acesta se restabilește. În acest caz, legatul devine valabil. Evident că în această situație dispunătorul are deschisă posibilitatea de a revoca

¹³ TS, s. civ., dec. nr. 875/1969, C.D. 1969, p. 155-160.

¹⁴ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 167-177

¹⁵ TS, s. civ., dec. nr. 826/1978, în I.G. Mișuță, *Repertoriu pe anii 1975-1980*, p. 141-142.

¹⁶ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 167.

legatul, ori neprocedând în acest mod, se ajunge la concluzia că voința sa a fost nealterată. În ceea ce privește soarta donației făcută în aceleași circumstanțe, dacă dispunătorul nu promovează acțiunea în anularea acesteia în termenul de prescripție de 3 ani de la data restabilirii sale, se prezumă că liberalitatea a fost expresia voinței sale libere și nu a fost rezultatul influenței medicului, a farmacistului sau a preotului. În ceea ce privește restabilirea dispunătorului, aceasta este o situație de fapt, ce poate fi dovedită cu orice mijloc de probă și, pe cale de consecință, așa se poate determina data de la care începe să curgă termenul de prescripție în care poate fi exercitată acțiunea în anularea donației.

Însă, „dacă dispunătorul a decedat din cauza bolii, termenul de prescripție a dreptului la acțiunea în anulare curge de la data la care moștenitorii au luat cunoștință de existența liberalității”, stabilește art. 990 alin. (4) C. civ.

În cea de-a doua categorie de incapacități, respectiv cele speciale din materia legatului, se încadrează cele prevăzute de art. 991 C. civ.: „Sunt anulabile legatele în favoarea: a) notarului public care a autentificat testamentul; b) interpretului care a participat la procedura de autentificare a testamentului; c) martorilor, în cazurile prevăzute la art. 1043 alin. (2) și art. 1047 alin. (3); d) agenților instrumentatori, în cazurile prevăzute la art. 1047; e) persoanelor care au acordat, în mod legal, asistență juridică la redactarea testamentului”.

În ceea ce privește incapacitatea prevăzută de art. 991 lit. a) C. civ., ea se referă strict la notarul care a autentificat testamentul dispunătorului, ea neputând fi extinsă, spre exemplu, la alți notari. Prin urmare, dispunătorul poate gratifica orice alt notar, cu excepția celui care îi autentifică testamentul, iar acela va putea primi legatul lăsat de dispunător. De asemenea, se impune a preciza că această interdicție se referă strict la testamentul autentic, adică la acel testament care necesită intervenția notarului public. În ipoteza testamentului olograf, spre exemplu, această interdicție nu poate fi operantă. Menționăm că incapacitatea notarilor nu era reglementată în vechiul Cod civil, această incapacitate fiind nou introdusă prin noul Cod civil, alături de incapacitatea interpretului și a martorilor care participă la autentificarea testamentului și la care ne vom referi în cele ce urmează. Raționamentul menționat anterior în privința incapacității notarului care autentifică testamentul se aplică prin similitudine și interpretului și martorilor care asistă la autentificare.

Art. 991 lit. b) C. civ. instituie incapacitatea interpretului care a participat la procedura de autentificare de a primi prin legat. Art. 81 alin. (2) din Legea nr. 36/1995 prevede că „cetățenilor aparținând minorităților naționale și persoanelor care nu vorbesc sau nu înțeleg limba română li se acordă posibilitatea de a lua cunoștință de cuprinsul actului printr-un traducător sau interpret. Funcția de traducător sau interpret poate fi îndeplinită de către notarul public, dacă limba străină este limba sa maternă sau este autorizat ca interpret sau traducător, sau de către o altă persoană autorizată ca interpret sau traducător, în condițiile legii, de

către Ministerul Justiției. În toate situațiile în care actul se îndeplinește prin interpret sau traducător autorizat, acesta va semna încheierea alături de notarul public”. Iată deci care sunt categoriile de persoane ce pot apela la serviciile interpretului și care sunt persoanele ce pot avea calitatea de interpret.

Art. 991 lit. c) C. civ. instituie incapacitatea de a primi a martorilor care îl asistă pe testator cu ocazia autentificării testamentului [art. 1043 alin. (2) C. civ.], respectiv a martorilor care semnează testamentul privilegiat [art. 1047 alin. (3) C. civ.].

Textul art. 991 lit. d) C. civ. instituie incapacitatea de a primi prin legat a agenților instrumentatori ai testamentelor privilegiate, în cazurile prevăzute la art. 1047 C. civ., respectiv: funcționarul competent al autorității civile locale, în caz de epidemii, catastrofe, războaie sau alte asemenea împrejurări excepționale; comandantul vasului sau cel care îl înlocuiește, dacă testatorul se află la bordul unui vas sub pavilionul României, în cursul unei călătorii maritime sau fluviale; comandantul unității militare ori cel care îl înlocuiește, dacă testatorul este militar sau este salariat ori prestează servicii în cadrul forțelor armate ale României; directorul, medicul șef al serviciului ori, în lipsa acestora, medicul de gardă, cât timp dispunătorul este internat într-o instituție sanitară în care notarul public nu are acces.

Art. 991 lit. e) C. civ. instituie incapacitatea de a primi prin legat persoanelor care au acordat, în mod legal, asistență juridică la redactarea testamentului. Această incapacitate se referă doar la acele categorii de profesioniști care pot acorda astfel de asistență, respectiv avocați și notari publici.

O altă incapacitate de a primi prin legat privește persoanele fizice străine și apatrizii, care potrivit art. 44 alin. (2) din Constituție, Legii nr. 312/2005 privind dobândirea dreptului de proprietate privată asupra terenurilor de către cetățenii străini și apatrizi, precum și de către persoanele juridice străine¹⁷ și Anexei nr. 7 la Tratatul de aderare a României la Uniunea Europeană¹⁸, pot dobândi dreptul de proprietate asupra terenurilor situate în România doar prin moștenire legală. Persoanele juridice străine, persoanele fizice străine și apatrizii, dacă au fost gratificate prin testament, prin legate având ca obiect terenuri, vor putea beneficia de echivalentul valoric al terenului. Reamintim faptul că persoanele fizice sau juridice străine, precum și apatrizii pot dobândi în proprietate construcții, în privința acestora neexistând niciun fel de restricții. Sancțiunea care intervine în cazul nerespectării incapacității persoanelor amintite cu privire la dobândirea dreptului de proprietate asupra terenurilor este nulitatea absolută, în acest caz interesul ocrotit fiind unul general.

Condiția capacității de a primi un legat trebuie îndeplinită la data deschiderii moștenirii testatorului, așa cum stabilește art. 987 alin. (4) C. civ., astfel încât capacitatea de a primi se va aprecia în funcție de această dată. Însă spre exemplu,

¹⁷ M. Of. nr. 1008 din 14 noiembrie 2005.

¹⁸ Tratat ratificat prin Legea nr. 157/2005 (M. Of. nr. 465 din 1 iunie 2005).

incapacitatea medicilor, farmaciștilor, a preoților, a notarului public care a autentificat testamentul, a interpretului sau a martorilor etc. trebuie analizată în raport cu momentul întocmirii testamentului, și nu la data deschiderii moștenirii.

Sanțiunea nerespectării incapacităților prevăzute de art. 991 C. civ. este nulitatea relativă a legatului, dat fiind faptul că interesul protejat este unul personal, fie al dispunătorului, fie al succesibililor acestuia. Nulitatea poate fi invocată de succesibilii testatorului – moștenitorii legali ai acestuia, inclusiv de către legatarii obligați să execute sau să predea legatul.

Există situații în care dispunătorul, în scopul de a eluda dispozițiile referitoare la incapacitățile de a primi prin legat, recurge la simulația prin interpunere de persoane. Astfel, se poate recurge la gratificarea unei persoane capabile de a primi prin legat de la dispunător, iar în sarcina acesteia se instituie obligația de a transmite legatul persoanei incapabile. În acest sens, art. 992 C. civ. prevede că „sanțiunea nulității relative prevăzute la art. 998 alin. (2), art. 990 și art. 991 se aplică și liberalităților deghizate sub forma unui contract cu titlu oneros sau făcute unei persoane interpuse.

Sunt prezumate până la proba contrară ca fiind persoane interpuse ascendenții, descendenții și soțul persoanei incapabile de a primi liberalități, precum și ascendenții și descendenții soțului acestei persoane”.

Prezumția instituită de art. 992 alin. (2) C. civ. are scopul de a ușura dovedirea fraudei și are caracter relativ (nu absolut), ceea ce înseamnă că se va putea face dovada contrară, respectiv că legatul nu a fost făcut în considerarea calității de rudă, soț sau afin a persoanei incapabile, ci că ea reprezintă într-adevăr o gratificare a celui în favoarea căruia a fost făcut legatul.

3. Concluzii

Prezentul studiu și-a propus să analizeze capacitatea cerută de lege în materie testamentară, sens în care am avut în vedere atât testamentele care conțin legate, cât și testamentele care conțin alte dispoziții de ultimă voință. Am analizat de asemenea și incapacitățile de a dispune și de a primi prin testament. Putem concluziona că în materie de acte cu titlu gratuit legiuitorul a derogat de la regulile de drept comun, instituind un regim juridic mai strict.

Bibliografie

G. Boroi, C.A. Angheliescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2012;

J. Kocsis, P. Vasilescu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016;

D. Negrilă, *Testamentul în noul Cod civil. Studii teoretice și practice*, Ed. Universul Juridic, București, 2013;

Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002;

I. Nicolae, *Devoluțiunea legală și testamentară a moștenirii*, Ed. Hamangiu, București, 2016;

L. Stănciulescu, *Curs de drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2012;

M. Eliescu, *Curs de succesiuni*. Ed. Humanitas, București, 1997.